

Jaume Ferran i Clua (1851-1929). En homenatge

Miquel Bruguera Cortada i Magda Campins Martí, editors

Barcelona: Gràfiques Olsa; 2021

ISBN: 978-84-09-34944-9

El Col·legi Oficial de Metges de Barcelona, el COMB, ha patrocinat la impressió del llibre, arran de la dedicació de l'any 2021 a aquest metge català, el Dr. Jaume Ferran i Clua, en el 170è aniversari del seu naixement. La publicació ha coincidit amb un any en que els temes de Salut Pública i vacunació de la pandèmia de Covid, han estat sempre en portada. Els mèrits del Dr. Ferran, van ser sobre tot en el camp de la vacunologia.

El llibre és de tapes toves i té 227 pàgines en paper cuixé, fa 16 x 23,5 cm, escrit en català. En portada una fotografia de l'homenatjat.

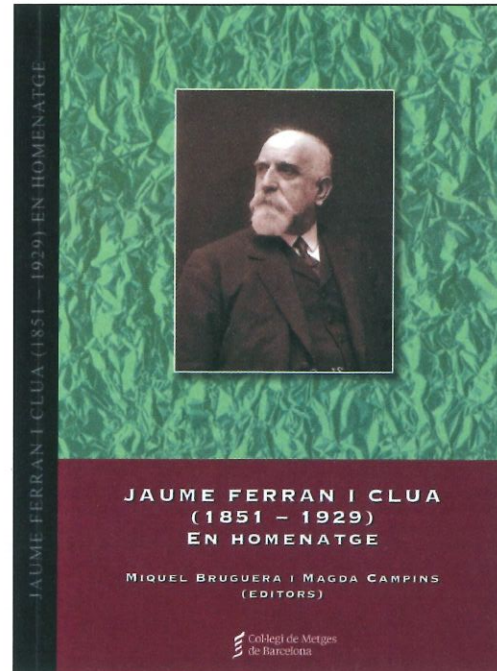
El text consta d'una presentació, escrita pel president del COMB, el Dr. Jaume Padrós i Selma, un pròleg a càrrec dels editors, i 14 capítols escrits per tretze autors. Finalitza amb un annex amb tota la bibliografia i publicacions científiques del Dr. Ferran. Els autors són metges, especialistes en algun camp de malalties infeccioses i prevenció amb vacunes, acompanyats d'historiadors experts en història de la medicina i una psicòloga i escriptora.

Tant en la presentació, com en el pròleg i diversos capítols, queda palès que es vol reparar la injustícia que durant molts anys ha patit aquest català universal, que ha estat relegat a l'oblit tant en el camp científic, com mèdicament i social. Ferran va ser el primer científic del món que va sintetitzar una vacuna contra una malaltia infecciosa humana, i per diversos motius, ha estat exclòs del mèrit científic que li pertany.

En els capítols, apart de la biografia personal i científica de Ferran, s'explica amb detall el context social, demogràfic, i sanitari, de la seva època, i es documenten les epidèmies que assolaven els territoris de les terres de l'Ebre, i de la conca mediterrània. Molts capítols van acompanyats de fotografies de moments de la vida de Ferran.

Jaume Ferran va néixer a Corbera d'Ebre a la Terra Alta, l'1 de febrer de 1851. Als 3 anys, en morir la mare va viure a Mora d'Ebre amb una tia materna. Va estudiar el batxillerat a Tortosa i la carrera de medicina a Barcelona. Es llicencià al 1873 i al 1874 es va instal·lar a Tortosa, on exercí primer d'oftalmòleg. Amb Landerer i Paulí de col·laboradors, al 1879 s'interessà pels experiments de Pasteur, en el camp de la Microbiologia. Al 1884 guanyà la plaça de naturalista de l'Ajuntament de Barcelona i viatjà amb Paulí a Marsella, on hi havia una greu epidèmia de còlera. Van aïllar el microbi causant (*Vibrio cholerae*, ja descobert per Koch) dels excrements dels malalts. Uns mesos després van comunicar el descobriment de la vacuna contra el còlera.

La vacuna anticolèrica de Ferran amb gèrmens atenuats per via subcutània es va aplicar en la epidèmia de còlera de València el 1885.

Altres vacunes en que va treballar Ferran van ser l'antiràbica, la de la febre tifoide, l'antidiftèrica, la pesta, la tuberculosi i diverses vacunes veterinàries, no totes amb l'èxit esperat, ja que algunes van tenir efectes indesitjables.

Molts autors expliquen la relació tempestuosa entre Jaume Ferran i Santiago Ramon i Cajal. Si be d'entrada, aquest i la seva família es van vacunar del còlera, posteriorment, juntament amb altres científics van dubtar de la seva eficàcia, van traslladar la polèmica a l'àmbit polític i social, i així van desprestigiar a Ferran. Va guanyar el Premi Breant, guardó concedit per l'Acadèmia de Ciències de París a investigadors que trobessin un tractament contra el còlera, no d'immediat, sinó vint-i-dos anys després del seu descobriment. Va ser proposat fins a sis vegades per al premi Nobel.

El 1887, l'Ajuntament de Barcelona va fundar el Laboratori Microbiològic Municipal on va treballar vint anys, edifici que va ser enderrocat als 90 per la remodelació de la ciutat. Posteriorment va crear l'Institut Ferran, on va treballar fins que va morir.

Arxius, estris i objectes del Dr. Ferran es conserven a Barcelona, Tortosa i València. De les fotografies, dibuixos i pintures (arts en les que va destacar), del llegat familiar s'està gestionant la donació al Museu d'Història de la Medicina de Catalunya.

Fins i tot entre la classe mèdica, es desconeixen els mèrits de Ferran. Saben que hi ha un carrer a Pedralbes, a tocar de la Diagonal, que porta el seu nom.

Realment el COMB ha reparat el greuge que es devia a Ferran, amb els actes de l'any 2021 i l'edició del llibre, que és de lectura imprescindible al menys pels que s'hi dediquen a les malalties infeccioses i prevenció amb vacunes i a tots els interessats en la història de la medicina.

Adela Retana i Castán